

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Kříž u potoka**

Autor: **Karolina Světlá**

Vydavatel: **J. Otto**

Vydáváno v letech: **1899**

Stránky: **257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 299, 300, 301, 302, 303, 304**

Ta budoucí švakrová nedala Evičce již žádného pokoje, pořád si musila na ni myslet, i vylákala jí proudy slz. Tušíc, že jí pak již nebude lze Ambrožovi tak důvěrně jako až dosud se blížit, bude-li v ruce své držet ruku ženinu, viděla trnouc, kterak přikrývá útulek u kříže krutější zima ledovými příkrovy než ta, již Ambrož si dával za lhůtu změny své, a jak mráz do kořene vyhubuje všechny květy, vypučevší ze srdcí, která tam jaro svoje slavila. Ach dobře měl Ambrož, vybízejte ji, aby se radovala z léta, jehožto slunko ji teď utěšeně zahřívalo; předvídal asi, že brzo zajde . . .

„Dosud jsem vše mlčky a oddaně snášela co řízení boží, ale pozbudu-li Ambrože, tož pozbudu jedním rázem vši oddanosti a trpělivosti. Cítím, že již nebudu, čím jsem bývala, budu reptat a se vzpouzet a přestanu se již smrti bránit, vítána mi pak bude . . .“

A Evička takto tesklivě přemítajíc, dychtivě si připomínala a opakovala, co švagr nepříznivého o ženštinách pronášel, hlavně ovšem, že ho to nestálo pražádné oběti lásky se odřící, nikdy že by se mu nepodařilo zamilovat se. Rovněž horlivě si opakovala, co jí říkal milého a krásného o její povaze a zevnějšku a znova se zastyděla, zastihnuvši se ponejprv v životě svém na myšlenkách ješitných. Méně a méně si rozuměla nebohá Evička . . .

„Nemohu klidně na to pomýšlet, že se Ambrož ožení, poněvadž vím, že ho není žádná, ale pražádná ženština hodna; neboť žádná ho nepochopí, a jaká jest to láska bez porozumění?“ konečně duševní boj svůj rozhodla. „Připadal by mi vedle ženy netečné, jako by na poušti se potácel, věčně žíznivý a lačný — vím, co je život takový, nepříteli nejhoršímu ho nepřěji, jakž tedy jemu? Třeba to nebylo s kletbou tak na vlas, jak pěstounka o tom vykládala,

přec má svou záhubnou moc, v níž Ambrož pevně věří, jest se tedy ke všemu ještě co obávat, aby oženiv se, nepřepadl takovému ponížení jako Štěpán. To by byla moje smrt spatřit toho, jež tak vysoko stavím, v takové hanbě. Vždyť přestává bratr jeho téměř již býti člověkem . . .“

Ba šlapal nešťastný Štěpán důstojnost lidskou denně více nohama, málo kterou hodinu byl schopen všech smyslů svých. Pil, aby nemusil na to myslit, kam se dostal, aby nevěděl o své hanbě a necítil hříchů svých.

I vyspával Štěpán za jednoho nedělního odpůldne na peci déle než jindy. Přišel teprv za svitání domů, zaspal snídani a oběd. Probudiv se konečně, zvolna vstal a dosud nejsa strízliv vrávoral přes sednici k židlici, na níž byl hodil kabát a klobouk umouněný a smačkaný. Chystaje se znova z domu, vytáhl si z kapsy dýmku i tobolku, prohlížel si je, jsou-li obě v stavu patřičném. Ale pohlednuv do tobolky, patrně se zalekl, byla do čista vyprázdněna. Buď peníze do krejcaru prohrál či ztratil, neb byl o ně v opilosti obrán. Musila to být hezká částka, již pohřešoval, jinak by mu to snad nebylo přece stálo za takové strašlivé lání, do něhož se pustil, obraceje znova tobolku rub na rub, opět a opět marně. Slysíc jeho křik Evička polekána z venčí do sednice přikvapila, aby se podívala, co s ním se děje. Ale Štěpán spatřiv ji, již zlostí se neznal a zuřivost jeho dostoupila vrcholu.

„Tys jediná příčina všeho mého neštěstí,“ křičel bez sebe, „falešností svou z domu mne vyháníš, chceš, abych se stal tulákem, jímž každý pohrdává, a žebrákem, jemuž každý se vysmívá, aby tě lidé nade mne vynášeli a chválili — ale proč se dávám tebou vyhánět, proč nevyženu raději tebe, abych již vidět nemusil pokryteckou tvou tvář?“

A Štěpán mrštil vší silou po ženě dýmkou, již v ruce držel. Neminul se na neštěstí s cílem, dýmka kovaná o Eviččino čelo se roztříštila a okamžitě se jí rozlil proud krve po tváři. Beze vzdechu a výkřiku na zemi klesla.

Štěpán pojednou vystřízlivěl, vytřeštěným zrakem hleděl na ženu u nohou jeho v krvi své se koupající, a hrůzou jat, jako vzteklicemi štván, napolo ustrojen z domu se vyřítil.

Byla by se Evička zajisté zakrvácela ve mdlobách tuhých, neb čeládka, používši prázdnin nedělních, byla se hned po obědě rozešla a měla se teprv večer vrátit, kdyby Ambrož, slyše dnes až do své skryše Štěpánovo hlučení, na které následoval pád a náhlé ticho, nebyl do sednice pospíšil netuše nic dobrého. Zahlédnuv Štěpána sadem prchajícího nejhoršího se domyslíl; ale že tak strašlivý naň čeká pohled, přece se nenadál.

Nikdy snad člověku se nevydral z prsou ryk tak hrozný jako jemu, spatřivšímu švakrovou krví zbrocenou bez vědomí na zemi ležící. Zoufale po vodě se ohlédl a nevida nikde ni konve ni džbánu bez dlouhého rozmýšlení mladou ženu vyzdvihl a silnou paží vynesl ven až k potoku. Tam ji položil na stupeň u kříže a počal na sobě trhati halenu jí na obvazky. Namáčeje klocy do vody přikládá jí je pečlivě k ráně, omýval jí líce, třel ruce a dříve v práci své neustal, pokud se jí nepřestala krev z čela prýštit a ona oči volně a mdle naň nepootevřela.

Kdo vypíše jeho zaplesání, když z pohledu jejího naň opět zíralo vědomí, když siné její rty k úsměvu se nutily.

„Proč mne nenechals?“ zašeptala truchlivě, „měla bych to aspoň odbyto.“

„Naposledy dnes ti ukřivdil, umřít musí ten bídný vrah, který krev tvou prolil!“ zastenal Ambrož mezi zuby.

Evička opět oči zamhouřila, zhrozila se toho blesku nenávisti nesmířitelné, který mu ze zraku vyšlehl. Probudil se v něm náhle hněv, bolestí a strachem dosud tlumený, probudil se v něm dnes ponejprv Potocký, již nezapřel, z jakého je plemene.

„Dovršena míra hříchů jeho, nestojí hanebník za jedinou krůpěj skvostné tvé krve, nebyl nikdy hoden líbat prach šlepečí tvých,“ s rostoucí volal vášní.

„Teď mne zas ty chceš usmrtit?“ zaúpěla Evička napínajíc všechny síly svoje, aby ruky jeho se uchopila a u sebe ho zadržela, by nemohl za bratrem.

Poslušně jako dítě klesl vedle ní na kolena.

„Usmrtit že tě chci? já tebe, za jejížto každé vzdechnutí bych dal rok života svého?“ křikl a ruka její ruku jeho držící slzami jeho se porosila.

„Umírní se, pro bůh, umírní se. sice je po mně veta!“ prosila. Lekala se ho teď obměkčeného, rozechvěného ještě více, než když soptil vztekem.

„Neumírní se dříve hněv můj, dokud tě neuvidím na cestě z domu toho. Nesmíš zde zůstat ani okamžik déle než pro slabotu svou musíš, každá chvíle tu strávená tě zhanobuje. Pryč musíš odsud za dítětem svým, odříkajíc se navždy plemene toho zrádného, vražedného, nad nímž jsi se smílovala. Sám za ně u tebe jsem orodoval, abys mu zůstala andělem strážcem, ale teď volám: nechť zanikne v pelechu hříchů svých, jak tomu Józka chtěla, opakuji její kletbu, tisíckrát je zasloužena. Jako král odměním ruku, která tam tu starou střechu zapálí pánu jejímu nad hlavou proklatou, šílenou . . .“

Evička snažila se vzpřímit, ale nepodařilo se jí to, pustila jen s hrůzou Ambrožovu ruku, aniž toho v zápalu zloby své spozoroval.

„Ještě dnes, teď hned, co jen poněkud se zotavíš, na pažích svých odsud tě odnesu, sám přerhnu každou pásku mezi ním a tebou, já teď před světem tvým ochrancem a zastancem, já jediný se starat budu o tebe a dceru tvou, vy budete mou rodinou jako já vaší, a kdo mi bude chtít v tom bránit, mně se vzpouzet, toho rozdrťím jako levhart hádě . . .“

Evička zděšeně od něho ke kříži se doploužila.

„Hanívalť jsem dosud život pozemský, zajímalo mne jen, co nad ním se vznáší a křivdu jsem měl: zdá se mi náhle pln slasti, počíná mne vábit, blažit a okouzlovat, co vím, že ho budu smět zasvětit tobě, Evo, kteráž nejpřednější jsi mezi ženami. Kdyby nebyl bůh nikdy jiného stvořil než tebe, tak hrdý by mohl být na dílo svoje jako že stvořil tisíce a tisíce hvězd, z nichž prý každá světem větším než je náš, neb ve všech není tolik spanilosti a vznešenosti spojeno jako v jediné duši tvé. Vzchopím se a budu chtít, abys byla tak pyšna na mne jako já na tebe, abych tě tak těšil jako ty mne. Vyniknu po boku tvém a bude o mně mluvit a mně žehnat celá krajina, země celá, jak toho si žádáš, nebudu více pohrdávat slávou vezdejší, kteráž byla dosud jen polní travou v očích mých. Necítím se již býti tím zvadlým na suché větvi listem, na vichr smrti čekajícím, aby jej urval a zanesl, chci kvést dle příkladu a rozkazu tvého. Jak to ve mně bouří a víří, celý svět myšlenek nových, moře nových citů ve mně se rodí a s nimi síla, odvaha, vytrvalost, činnost — budu mužem vedle tebe, Evo, velkým a slaveným, dle smyslu světa a tvého!“

Evička u kříže se vzpřímila, nevýslovná úzkost a zoufalost jí třesla v zraku, na blouznícím švakru upřeném.

„Brzo zapomeneš ničemníka toho, jemuž soucit v náručí tě uvrhl, jako na přišeru sna těžkého pamatovati budeš na kletý dům . . . ó spěchej odsud — hle, již se ti síly vrací — poď do mého náručí a dej se mi odnésti.“

„Nepůjdu odsud,“ Evička z prsou se vydralo, a objevši jednou rukou kříž, druhou proti němu vztáhla.

„Evo!“

„Neopustím kletý dům kletého muže . . .“

„On tě ubije!“

„Nechť mne ubije, nechť se mnou tu naloží jakkoli, jemu jsem se dala, jemu náležím.“

Ambrož hleděl na ni, jako by ho byla slovy svými omráčila.

„Všecko neštěstí a hoře, kterého tu ještě zakusím, než zahynu, radostněji uvítám a snesu než hanebné štěstí tebou mi slíbené —“

„Přec tedy ho milovalas a dosud ho miluješ?!“ vykřikl Ambrož.

Ona zdvihla oči k nebi, ještě pevněji kříž objevši; hrozný boj v tváři se jí zobrazil.

„Tedy jsi mi lhala a mne podvedla, chlubíc se, že obětivost tě do domu toho přivedla? Přivedla tě sem tedy přec láska?“ zařval Ambrož a hlas jeho jako dunění hromu od lesa se odrážel. „Proč ale, můj ty bože, jsi lhala, proč!? Nemohu chápat toho příčinu! Chtělas ve mně vzbudit soucit a mne k sobě upoutat, abych ti zaháněl dlouhou chvíli, když ti muž za jinou chodil? . . .“

Evička sebou trhla, jako by ji znova byla zasáhla rána smrtelná.

„A ten, jehož tak tuze miluješ, jemuž prý se dáš radostně ubít, ten ani tě nechce, nasytil se tě, má tě dost, již se mu nelíbíš. Dnes tě tloukl a zejtra, jestliže tě nezabije, odsud snad potupně tě vyžene; ale ty se mu nedáš, vid? Raději se uvolíš, že budeš sloužit jeho záletnici, než bys se ho sprostila a to — to nazývají lidé láskou a věrností! Zdali co hnusnějšího na světě než cit, který zde tu ženu poutá k muži zhejřilému, nevěrnému, divokému. Ó dobře má, že s tebou nakládá jako s otrokyní, již tresce, kdy se mu zlíbí; nejsi jiného než otrokyně podle vášně, podle k podlému muži! Zvíře od pána svého se odvrátí, když nespravedlivě je tepe, splatí mu ránu a raději hlady pojde pod širým nebem, než by se vrátilo k žlabu plnému; jen ty pod všecky na světě tvory se ponižuješ, zamilovaně líbajíc ruku mučitele surového, tebou pohrdávajícího, a odstrkuješ toho, kdož v tobě ctil a miloval světici. Ano, já tě miloval, věz, že jsem tě miloval. Víš-li pak, co to je láska srdce takového jako je moje? Nevíš a nikdy nepochopíš, jak by se mohla nízká mysl tvoje povznést k pojmu tak posvátnému . . . kam, ach kam se uteku, abych zapomněl na tebe a hanbu tvou . . .“

Eviččina hlava těžce padla na ledovou svou podporu.

„O to jediné, čeho jsem si vážil, na čem jsem si zakládal, mne jsi oloupila, vyrvalas mně štít můj, připravilas mne o mou k světu lhostejnost. Jak budu teď žít s tím srdcem toužícím, zkrváceným . . . jak budu bez tebe? Za málo neděl do tebe jsem se vžil, že duše tvoje se stala lepší částkou duše mé; jak tě z ní vyrvu, jak jí vrátím starý, mrtvý její klid, její tiché, vážné sny? Ale ne, není možná, že to, co se děje, v pravdě se děje, neklamal jsem se v tobě tak hrozně, jak se mi podobá, ty jsi se

obětovala pojímajíc Štěpána za chotě, ty znova se obětuješ, setrvávajíc na místě svém, jak jemu i sobě jsi slíbila. Nepoutá tě k domu kletému láska, nýbrž ctnost . . . O Evo, vždyť jsem mužem, mnoho bolestného jsem snesl a vytrpěl, zkušen jsem v odříkání se, žije byl jsem již mrtev, nebožtíkem jsem byl, než jsi mne vzkřísila, vyřkneš-li, že tě již nikdy vídat nesmím, poněvadž se to s povinností tvou nesrovnává, naposledy dnes spolu jsme mluvili, odeberu se odsud a ty mne nikdy již nespatriš, ale jen aspoň té útěchy mi dopřej, abych tě směl nadál v duši chovat čistou a povznesenou . . . jedním slovem, ba jen hlavy pokynutím mi dej na jevo, že jsem měl u tebe také jakous cenu, ale hrdinkou že bylas a zůstaneš.“

Evička ale trvala před ním nepohnutěji a kamenněji než ten kříž, na kterém ležela — jen rána na jejím čele opět se otevřela a počala volně krváčet

„O lhářko ty podvodná,“ zalkal Ambrož vida, ze se nikdy již odpovědi žádoucí nedočká, „muž tvůj ti splatí, v čem na mně jsi se provinila, on na tobě mne pomstí. Kéž by každý den, který s ním ještě strávíš, dnešnímu se rovnal a tolik tě stál slz krvavých jako stojí mne . . .“

A jako vzteklý tygr řítíl se Ambrož do domu, lámaje cestou sadem všecky větve, vše niče a hubě, o co zavádil . . .

Stalo se ticho u kříže, počalo se slétat ptactvo lesní u potoka, v písku pobřežním se popelíc, mír šelestil ve vrbách a mlčky rozhrnul nad lesem večer svoje nachové praporce, jichž odlesk lživým obarvil ruměncem bledou zkrvácenou tvář ženy křečovitě objímající kříž, jemuž se byla za oběť hlásila . . .

„Nebudeš se s námi dlouho mrnkát, neboj se, než se ohlédneš, budeme na tobě klečet,“ křičeli odpůrcové a velký houf rozkačených práčů najednou naň se hrnul.

Ambrož se jim jen smál, hrál si s nimi jako s kočkami, odzbrojil jednoho za druhým, klacky jim daleko zaházel a rval se s nimi tělo na těle. Každou chvíli někoho drtil mezi rukama, neb za kazajku do povětří ho vyzdvihl, volaje při tom na Štěpána, který se chtěl mocně za ním protlačit a mu pomáhat, aby se neopovážil chtít ho o slávu jeho připravit, že musí na všechny ty chrousty, kteří okolo něho bzučí, najednou šlápnout, aby jim zašla navždy k jich mrnkání chuť, a již se mu skorem podařilo, všichni se váleli na zemi, nemohouce sebou hnouti: v tom ale jeden z nich přec se mu vymknul a vida nedaleko sebe na zemi klacek svůj, proň se natáhl, vyskočil a udeřil Ambrože co mohl do hlavy —

Ambrož sklesl na zad bratrovi do náručí.

Štěpán, zachytiv ho strašlivě vzkřikl vida, že se mu hrne krev proudem ústy, že smrtelná bledost tvář jeho pokrývá. Boj náhle ustál, ti kteří byli vzdáleni tušili, že se událo asi cos hrozného. Kdož měli zlé svědomí, utekli, a přívrženci okolo Štěpána polekaně se shromáždili. V prvním okamžiku mysli všichni, že on to byl poraněn, že se to on tak vztekle a udatně rval s tolika soupeři. Ale s podivením viděli, že to drží v náručí Ambrože.

„V nešťastnou jsi to, bratře, přišel hodinu,“ bědoval Štěpán, nad ním se kloně, zapomněl vše, vida bratra umíratí.

„Řekni raději, že ve šťastnou,“ zašeptal Ambrož, o jeho prsa se opíraje, „snad bys ty teď krvácel na místě mém — ty máš ženu a dítě, které o tebe by plakaly, — o mne

nikdo nezaslží, život můj nikoho netěšil, smrt má nikoho nezarmoutí —“

„Nemluv tak,“ plakal Štěpán.

„Nesu ti, zač jsi mne žádal . . . tu v opasku okolo těla mého najdeš, čeho ti je potřebí . . . vydal jsem se s penězi sám na cestu, abych ti je osobně doručil a ony nepřišly snad do rukou těm pletichářům, kteří usilují o tvou zkázu . . .“

Nemohl Ambrož domluvit, opět vědomí pozbýváje a smrtelný se mu dral chrapot z prsou —

„Nesmí bratr můj umřít na cizím místě,“ volal Štěpán bolestí bez sebe, „pomozte mi, přátelé, doneste ho se mnou ke mně, ať skoná pod střechou otcovskou — za mne, ach za mne umírá . . .“

Přátelé jeho okamžitě mu vyhověli, Ambrož byl položen na postel a na ní opatrně k Potockým odnesen, celá ves ho provázela mlčky, s němou hrůzou a se slzami; již věděl každý, že přišel „mrzout“ Potockých bratrovi pomoci a že byl zaň ubit.

Štěpán spěchal napřed domů, aby ženu připravil na to, co se událo, ale zvěst truchlivá měla křídla, doletěla k ní před ním; Evička věděla vše a vyšla průvodu vstříc. Lekl se jí, jednu mrtvolu nesli za ním, druhá mu kráčela v ústrety . . .

Kaplan, jenž se poněkud znal v ranhojičství, přikvapil a prohledal raněného, ale dal na jevo posunkem, že je tu vše marné. Žádal okolostojící, aby umírajícího neznepokojovali pláčem a nářkem, i musili všichni s ním opustit sednici, jen Evička směla zůstat, ona jediná neplakala . . . Opírajíc se o starý uprostřed sednice sloup, stála naproti úmrtnímu loži jako z mramoru vytesaná, ani jednou to tváří

její netrhlo, ani jednou se nezachvěly údy její, jen jizva na čele jejím se do temna zarděla, jako by chtěla znova puknout a všechna krev z ní se vyhrnout do jediné krůpěje —

Kněz zpolehounka dvéře za sebou zavřel, rozhostilo se ticho v Potockých starobylé sednici; do oken se modral les, vnikala vůně Eviččiny zahrádky, vzdálené šplouchání vlnek potoka okolo kříže pospíchajícího, zpěv ptactva lesního, slétajícího se u vody při západu slunce, jehožto poslední paprsek, prodíraje se houštinou stromů, utkvěl na bledém čele Ambrožově . . .

Jako by ho bylo dotknutí to probudilo, otevřel oči s úžasem se rozhlížeje; tu klesl pohled jeho na bledou, nepohnutou ženu, s tou rudou na čele jizvou, objímající, aby nepadla, sloup za sebou, jako tehdáž za onoho večera, kdy naposledy ji spatřil, kříž u potoka.

Trhnuv sebou, oči od ní odvrátil, ale ne na dlouho; přemohl opět v sobě Potockých řevnivou krev, nad níž byl po tuhém muohodenním boji zvítězil, odhodlav se, že poskytne bratrovi šťastnému, manželkou teď vroucně milovanému, pomoci žádané . . .

Znova upjal na ni oči . . . spočívala v nich truchlivá výčitka, hluboká, uražená, nepřemožená láska . . .

„Podařilo se ti tedy přec sejmouti kletbu se střechy naší?“ pravil jí namáhavě, svoje síly sbíraje, „láska ženy se osvědčila mocnější a silnější nenávisti ženy — pokorivši se neslýchaným způsobem před milostnicí mužovou, Potockých vykoupilas . . .“

I odpověděl mu hlas z prsou nevýslovnou bolestí rozeřvaných jako z hrobu se ozývající:

„Nevykoupila jsem Potockých, pokořivši se před milostnicí mužovou, ale tenkrát jsem je vykoupila, když jsem se u kříže od tebe odtrhla . . .“

Ambrož jedním rázem se vzchopil, jako by mu byla těmito slovy sílu i život vrátila, vztáhl po Evičce vášnivě ruce, aby mu opakovala, co do duše, zoufalostí zrušované, mu zaznělo jako hudba rajska — byla tedy přec tou hrdinkou, jíž by se byl tak rád klaněl, jíž tak krutě zneuznával . . . ale síly jeho byly u konce. Mdle klesl nazpět, aniž se byl dotknul její ruky, a úsměv plný tiché, neskonale blaženosti rozhostil se mu v tváři . . .

Byl mrtev . . .

Nemusil Štěpán prodat statek rodinný, vyplatil penězi bratrovými svůj dluh, ale již ho to tam netrpělo. Všude viděl bratra zaň umírajícího. Odpustil nepřátelům svým jejich úklady, ale smrti jeho jim odpustit nemohl. Zavřel starý dům, pronajal pozemky, pustil obchod, převzal mlýn Dolanský od pěstounův ženiných, vyplativ jejich příbuzné, na dědictví nároky mající, aby se tam úplně cítil doma. I stal se za krátko středem svého nynějšího okolí, a kdyby se tomu byl nebránil pro truchlivé upomínky, dávno již by zde byl došel téže cti, které se musil v horách způsobem tak smutným vzdáti. Představeným se nechtěl sice stát, ale stal se za to pravou hlavou nynější obce své, a odevšad chodívají lidé na radu v důležitých života případech k muži zkušenému, jehož povahu žal o bratra, kteréhož teprv v po-

sledních okamžicích poznal a ocenil, úplně vytríbil. Jestli mlýn Dolanský útočiště všech potřebných a sklíčených i shromaždiště všech poctivě ku předu spějících. Všecky Eviččiny tužby a přání ohledně manžela skvěle se vyplnily.

Když Štěpán večer ve sednici se sousedy rozmlouvá, malá Evička s babičkou v sadě laškuje, zajde si matka její jako jindy ke kapličce. Není již kolem ní poušť, proměnila Evička úhor v zahrádku, kterou pečlivě pěstuje. Přichází tam jako jindy za ní starý pěstoun v pantoflích, nemoha se dosud bez schovanky dlouho obejít. Stal se věkem zapomětlivý i dětinský, vypravuje jí s dětinskou švitorností, co se u kapličky událo, i domnívá se, že to činí dnes po nejprv. Zapomínaje v takových chvílích, kde a že byla od mlýna vzdálena, ukazuje jí na horách staré stavení, v sadě se rozkládající pod skalou, na níž strmí zbořeniště, a šeptá jí, že tam se zrodili dva bratři jednu dívku milující, pro kterou jeden druhého zabil a nevěrnou svou nevěstu s ním. S úsměvem dodává, připomínaje si Barunku Travnickou, již nechal, ač ji měl k zbláznění rád, poněvadž nebylo při ní než hladké tváře a „žádných ctností“, že to již musí být kos, kdo na to zamilování vyzraje, žeť to nejhorší ze všech na světě zimnic, kdo nezakusil, ten že neuvěří, a kdo v boji nebyl, ať se nechlubí, že ho kulka přelítne.

Poslouchává ho teď ta bledá žena, na jejímž čele hluboká se červená jizva, klidněji než před lety ta dívka kvetoucí, plná ducha a zápalu, kteráž vzkřikla v hněvu mládí, když jí pravil, že neví, čeho na sebe se dočká, a rozhorleně od něho utekla, když ji k shovívavosti k pokleskům jiných napomínal. Poslouchává ho s úsměvem zádušným, hledajíc zrakem zaroseným mezi horami na úbočí

skály kostelíček starý s červenou bání, v jehož stínu za plotem hlohovým se zelená tichý hřbitůvek, na němž každému, jakmile ho spatří, se zachce očekávat radostného z mrtvých vstání. Odpočívá tam vedle nebožtíka Dolanského mlynáře Potockých „starý mládenec“.
